

Koncernkontoret
Koncernstab HR

Fredrik Dahl
HR-strateg
Fredrik.dahl@skane.se

Författare: Fredrik Dahl
Datum: 2023-11-07
Version: 1.0
Ärendenr: 2023-POL000384-001

Avgiftsfria hälsokontroller för anställda inom hälso- och sjukvården

Innehåll

Avgiftsfria hälsokontroller för anställda inom hälso- och sjukvården.....	1
1 Uppdrag.....	3
2 Syfte	3
3 Avgränsningar	3
4 Tillvägagångssätt.....	3
5 Bakgrund.....	3
6 Region Skånes systematiska arbetsmiljöarbete och företagshälsovård	4
7 Region Skånes hälsokontroller inför nyanställning inom vård- eller vårdnära arbete	5
7.1 Medicinska kontroller i Region Skåne	5
8 Vad säger forskningen om hälsokontroller för anställda?.....	6
9 Kostnadsuppskattning	7
10 Slutsatser	8
11 Källor	10

1 Uppdrag

Utifrån beslutad budget för 2023 och för att ytterligare utveckla det hälsofrämjande arbetet har personalnämnden fått i uppdrag att utreda möjligheten att införa avgiftsfria hälsokontroller för anställda inom hälso- och sjukvården. Koncernstab HR samordnar uppdraget med att rapportera till personalnämnden möjligheterna att införa avgiftsfria hälsokontroller för anställda inom hälso- och sjukvården.

2 Syfte

Syftet med rapporten är att undersöka förutsättningarna inför ett eventuellt införande av avgiftsfria hälsokontroller. Rapporten beaktar evidens från forskning om hälsokontroller, det befintliga systematiska arbetsmiljöarbetet i Region Skånes såväl som den externa företagshälsovårdens stöd till Region Skånes arbetsmiljö-, hälso- och rehabiliteringsarbete.

3 Avgränsningar

Uppdraget är avgränsat att omfatta personal inom hälso- och sjukvården och omfattar inte administrativ personal inom andra verksamheter där annat än vård- eller vårdnära arbete utförs.

4 Tillvägagångssätt

Tillvägagångssättet för framtagandet av denna rapport har baserats på en studie av dokument såsom interna rutiner och dokument, företagshälsovårdens tjänsteutbud och statistik, information från myndigheter och forskningsrapporter om hälsokontroller.

5 Bakgrund

Insatser för att på ett systematiskt sätt förebygga ohälsa och främja hälsa bland befolkningen i Skåne genomförs bland annat genom att Region Skåne erbjuder riktade hälsosamtal till medborgare via vårdcentralerna i Skåne. Syftet är att systematiskt identifiera ohälsosamma levnadsvanor, psykisk ohälsa och andra riskfaktorer. Det övergripande målet om god hälsa och vård på lika villkor för Skånes befolkning är en målsättning för hälso- och

sjukvården och ett hälsofrämjande arbete. Dessa befolkningsinriktade insatser har ett tydligt förebyggande syfte.

För Region Skånes medarbetare genomförs också förebyggande insatser genom ett systematiskt arbetsmiljöarbete och i led med att vara en attraktiv arbetsgivare. Att kunna arbeta hälsofrämjande i Region Skånes verksamheter och aktivt verka för att stärka det som fungerar i verksamheterna är en viktig faktor för att vara en attraktiv arbetsgivare. Det förutsätter att ett systematiskt arbetsmiljöarbete tillämpas med det förebyggande syftet med att ta bort risker för ohälsa. Detta systematiska arbetssätt är av stor betydelse för Region Skånes kompetensförsörjning och för ett hållbart arbetsliv för Region Skånes medarbetare.

Det förebyggande arbetsmiljöarbetet regleras genom en rad bestämmelser i Arbetsmiljöverkets föreskrifter, som berör en mängd olika områden och som samtliga relaterar till medarbetares arbetsmiljön. Att tillämpa en bestämd ordning i arbetsmiljöarbetet, en metodik, bestående av att så verksamhetsnära som möjligt arbeta med att undersöka arbetsmiljön, bedöma risker i arbetsmiljön och att åtgärda arbetsmiljöproblem, samt att och följa upp åtgärder som vidtagits för att ta bort risker för ohälsa är en av de viktigaste arbetsmiljöuppgifterna Region Skånes chefer har fördelats i sin roll som chef. Arbetet kräver också att skyddsombud och medarbetare på arbetsplatserna görs delaktiga i arbetsmiljöarbetet med ett hälsofrämjande fokus och där risker för ohälsa systematiskt tas bort genom olika förebyggande åtgärder så som medarbetarsamtal, arbetsplatsträffar med fokus på arbetsmiljö och hälsa, förebyggande dialog i grupp, rondarbete, riskbedömningar, uppföljningar av åtgärder i samverkan tillika skyddskommittéer.

6 Region Skånes systematiska arbetsmiljöarbete och företagshälsovård

Region Skåne har ett avtal med en extern företagshälsovård. Tjänsteutbudet hos den externa företagshälsovården innefattar en rad olika tjänster inom arbetsmiljö och hälsa med adekvat erfarenhet och kompetens hos företagshälsovårdens personal. Syftet med avtalet är att Region Skåne får externt och professionellt stöd i arbetsmiljö-, hälso- och rehabiliteringsarbetet vilket ska bidra till att uppnå målsättningarna i Region Skånes *Policy för hälsofrämjande arbetsmiljö*. Det stöd som är upphandlat och levereras av företagshälsovården riktar sig till tre målgrupper:

- Medarbetare
- Chef
- Organisation

Vissa av de tjänster som är upphandlade är tjänster som är direkt anpassade till Region Skånes interna rutiner. Anpassningen av dessa tjänster har genomförts i syfte att systematisera anlitaandet av företagshälsovården vid bristande kunskaper inom Region Skånes verksamheter och öka tillämpningen av ett systematiskt arbetsmiljöarbete. Tjänster som är anpassade till Region Skånes interna rutiner är bland annat så kallade förstadagsintyg vid upprepade korttidssjukfrånvaro, provtagning avseende alkohol och droger, stöd och utredning vid kränkande särbehandling, vaccinationer, medicinska kontroller och hälsokontroller inför nyanställning inom vård eller vårdnära arbete. Medarbetare har även möjlighet att kontakta företagshälsovården för ett anonymt stödsamtal.

7 Region Skånes hälsokontroller inför nyanställning inom vård- eller vårdnära arbete

Hälsokontroll inför nyanställning inom vård eller vårdnära arbete syftar till att upprätthålla en patientsäkerhet såväl som en god arbetsmiljö. Hälsokontroller erbjuds alltså redan idag till blivande medarbetare inom hälso- och sjukvården och beställs av ansvarig rekryterande chef om medarbetaren kommer arbeta med patientnära arbete som innebär omvårdnad, undersökning och behandling av patienter. Hälsokontrollen vid nyanställning är också aktuell om den blivande medarbetaren kommer att utföra uppgifter i patientnära miljö utan direkt kontakt med patienter. Patientnära miljö är till exempel vårdrum och undersökningsrum och kan bli aktuellt för städpersonal och servicemedarbetare inom hälso- och sjukvården. Hälsokontrollen inleds med en hälsodeklaration som den blivande medarbetaren får fylla som därefter sänds till företagshälsovården. De vaccinationer som kan bli aktuella genom denna typ av hälsoscreening som företagshälsovården genomför på uppdrag av Region Skåne beror på vilka anställning det rör sig om. Koncernstab HR har tillsammans med Smittskydd Skåne tagit fram en vägledning inför anställning inom vård- eller vårdnära arbete. De sjukdomar och vaccinationer som omfattas av vägledningen är tuberkulos, MRSA, Hepatit B, mässling och röda hund.

Rutinen och vägledningen för hälsokontroller vid nyanställning är integrerad i Region Skånes rekryteringsprocess när det kommer till steget för slutbedömning och kontroller inför erbjudande av anställning och upprättande av anställningsavtal.

7.1 Medicinska kontroller i Region Skåne

Region Skåne har, utöver framtagna rutiner och vägledningar för hälsokontroller inför nyanställning i vård eller vårdnära arbete, framtagna rutiner avseende medicinska kontroller enligt Arbetsmiljöverkets gällande föreskrifter. Dessa rutiner om medicinska kontroller ska tillämpas om medarbetaren ska arbeta med hårdplast, joniserande strålning, bly, kadmium, asbest, arbeta på hög höjd eller natt.

Region Skåne rutiner avseende medicinska kontroller är kvalitetssäkrade av Region Skånes företagshälsovård.

Genom implementerade rutiner om hälsokontroller inför nyanställning inom vård eller vårdnära arbete, samt rutiner avseende medicinska kontroller finns ett förebyggande skydd för medarbetare i Region Skåne, där hälsa hos på individnivå kontrolleras i förhållande till de uppgifter som ska utföras av medarbetare inom hälso- och sjukvården. Att tillgodose och tillämpa robusta rutiner och vägledningar för hälsokontroller är mycket betydelsefullt för att upprätthålla en god patientsäkerhet där patienter skyddas mot exponering av medarbetare som kan bära på smitta. Att tillgodose rutiner och vägledningar för hälsokontroller och medicinska kontroller för medarbetare är också av stort värde sett ur ett förebyggande arbetsmiljöperspektiv. Genom systematisk tillämpning av gällande rutiner förebyggs risker för smitta och ohälsa i arbetslivet, vilket i sin tur är en förutsättning för ett hållbart arbetsliv.

Genomlysningen av redan befintliga rutiner, avseende hälsokontroller inför nyanställning inom vård- eller vårdnära arbete och medicinska kontroller för medarbetare som utför vissa typer av arbete, är nödvändiga att beakta i förhållande till ett eventuellt införande av avgiftsfria hälsokontroller för anställda.

Det i rapporten tidigare beskrivna systematiska arbetsmiljöarbete i Region Skåne, med integrerade rutiner för hälsokontroller och medicinska kontroller samt anpassade tjänster till Region Skånes arbetsmiljörutiner via företagshälsovården, är förebyggande insatser som tillgodoser Region Skånes behov av att förebygga ohälsa genom kontroller. Detta sett utifrån de krav som ställs på en arbetsgivare gällande ett systematiskt arbetsmiljöarbete enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS Systematiskt arbetsmiljöarbete 2001:1).’

8 Vad säger forskningen om hälsokontroller för anställda?

Forskningen i Sverige har behandlat frågan om effekter av hälsoundersökningar. Institutet för stressmedicin har uppmärksammat en rapport från Karolinska institutet (Irene Jensen, KI, *Effekter av hälsoundersökningar via arbetsplatsen – Vad säger den vetenskapliga evidensen?*) där evidensen i 17 översikter inkluderade 497 studier om effekterna av hälsoundersökningar med eller utan uppföljande insatser genomförda av arbetsgivaren. I rapporten från Karolinska institutet rekommenderas inte hälsoundersökningar utan särskild uppföljning och efterföljande interventioner utifrån nuvarande evidensläge. Detta sett utifrån hälsokontrollens syfte om att förbättra hälsa eller hälsobeteende hos medarbetare. Enligt rapporten tenderar utfallet av hälsoundersökningar att nå selekterade grupper och att de med sämre levnadsvanor, hälsa och arbetsförmåga inte nås i lika stor utsträckning, vilket riskerar att leda till att

de medarbetare som är i störst behov av hälsokontroller via arbetsgivaren inte nås. Detta är en generell bild som beskrivs i rapporten som bör beakta i relation till eventuellt införande av avgiftsfria hälsokontroller för medarbetare.

Annat att beakta i förhållande till hälsokontroller som riktas till medarbetare i syfte att nå ut till så stor variation av medarbetargrupper som möjligt för att förebygga ohälsa och förbättra hälsa på bred front är arbetsgivarens påtryckning för att få medarbetare att genomgå en hälsokontroll. Utifrån ett förebyggande arbetsmiljöperspektiv bör erbjudande av hälsokontroller utgå från arbetsgivarens intention om att förebygga ohälsa och förbättra hälsa. Det bör även beaktas de svårigheter som kan uppkomma med att hantera utfallet av medarbetare som avstår från hälsoundersökningar som erbjuds av arbetsgivaren.

De hälsoundersökningar som enligt ovan nämnda studie från Karolinska institutet har starkast stöd för positiva effekter är de hälsoundersökningar med tvärprofessionella insatser som anpassats till de hälsobeteenden som avses förändras. Institutet för stressmedicin framhåller Karolinska institutets studie i sin artikel *Effekter av hälsoundersökningar* identifiering av risker och riskpersoner genom individuella riskbedömning i form av hälsosamtal eller frågeformulär till medarbetare. Även Myndigheten för arbetsmiljökunskap (MYNAK) lyfter i sin vägledning *Upphandling och genomförande av evidensbaserade hälsoundersökningar – en vägledning för beställare* vikten av att hälsoundersökningar följs upp och stöd av åtgärder för att förhindra riskfyllda levnadsvanor sätts in.

Det förebyggande syftet med ett eventuellt införande av avgiftsfria hälsokontroller för medarbetare inom hälso- och sjukvården bör ställas i relation till vad som framkommit i genomförda forskningsstudier och det som påtalas om efterföljande insatser. Till detta bör Region Skånes nuvarande rutiner om hälsokontroller inför nyanställning inom vård- eller vårdnära arbete, samt medicinska kontroller som integrerats i det systematiska arbetsmiljöarbetet och hos Region Skånes företagshälsovård beaktas.

9 Kostnadsuppskattning

Kostnaden för en hälsokontroll varierar utifrån de hälsokontroller som erbjuds på den svenska marknaden av en rad olika leverantörer. Innehållet varierar också med alltifrån enskilda hälsokontroller med blodprov utan uppföljande interventioner till hälsokontroller som inkluderar hälsoprofiler och olika typer av återkoppling. Kostnaden per styck för standardiserade hälsokontroller utan efterföljande interventioner varierar mellan cirka 700 kronor till cirka 1250 kronor. Något officiellt schablonbelopp för den här typen av hälsokontroller har inte funnits att tillgå inför den här rapporten.

Sett i förhållande till hälsoundersökningar med positiva effekter, det vill säga de hälsoundersökningar som enligt forskningsstudier innefattar efterföljande interventioner är kostnaden betydligt högre för respektive hälsoundersökning. På den svenska marknaden förekommer profilinriktade hälsoundersökningar som genomförs med undersökningar av såväl levnadsvanor som arbetsmiljö med särskild rapportering till arbetsgivaren efter varje genomförd insats. Dessa typer av mer omfattande hälsoundersökningar är inte föremål för en förmånsbeskattning. Hälsoundersökningar som är mer av en standardiserad och enkel karaktär bör beaktas i förhållande till Skatteverkets regler om personalförmån och eventuell förmånsbeskattning av insatsen. Är avgiftsfria hälsokontroller för medarbetarna inte ett led i att undanröja hälsorisker på arbetsplatsen utgör dessa hälso- och sjukvård, vilket är en skattepliktig förmån om den sker inom den offentligt finansierade vården. Arbetsgivaren kan medges avdrag för utgiften för hälsokontrollen (Skatteverket, *Rättslig vägledning - Hälsoundersökningar och avdragsrätt*).

Hälsokontroller som är av mer standardkaraktär, utan specifika efterföljande interventioner, och som inte rekommenderas utifrån genomförda studier i Sverige, skulle vid ett införande i Region Skåne medföra en betydande kostnad, dock med ett stort kostnadsspann beroende på innehåll. Vid genomförande av hälsokontroller vid ett tillfälle skulle kostnaden uppgå till mellan 26 – 46 miljoner kronor, beroende på styckpris och hälsokontrollernas innehåll, förutsatt att samtliga tillsvidareanställda medarbetare (36 935 tillsvidareanställda september 2023) genomgår hälsokontrollerna.

Till detta bör intervallet för genomförande av hälsokontrollerna beaktas (årligen, vartannat år, var tredje år och så vidare).

Arbetsgivarens insatser för att följa upp varje genomförd hälsokontroll innefattar även det en arbetsinsats som är svår att fastställa per genomförd hälsokontroll men som bör beaktas utifrån nedlagd tid och arbetsinsats hos respektive ansvarig chef för de medarbetare som genomgår hälsokontrollen.

10 Slutsatser

- De hälsoundersökningar som har starkast stöd för att generera positiva effekter enligt den evidens som finns är de hälsoundersökningar med tvärprofessionella insatser som anpassats till de hälsobeteenden som avses förändras. Vikten av att hälsoundersökningar följs upp och stöd av åtgärder för att förhindra riskfyllda levnadsvanor sätts in påtalas i såväl forskning som av myndigheter. Införande av avgiftsfria hälsokontroller och dess innehåll samt bör därför nogsamt övervägas i förhållande till vad som framkommit i genomförda forskningsstudier där

hälsoundersökningar utan särskild uppföljning och efterföljande interventioner inte rekommenderas utifrån nuvarande evidensläge.

- Forskningen påtalar att det finns svårighet med att hälsoundersökningar endast når selekterade grupper medan de medarbetarna med sämre levnadsvanor, hälsa och arbetsförmåga inte nås i lika stor utsträckning. Detta riskerar att leda till att de medarbetare som är i störst behov av hälsokontroller via arbetsgivaren inte nås.
- Om avgiftsfria hälsokontroller införs kan svårigheter uppkomma med att hantera utfallet av medarbetare som avstår från hälsokontroller som erbjuds av arbetsgivaren. Det förebyggande syftet med hälsokontrollerna kan därmed påverkas negativt.
- Region Skånes systematiska arbetsmiljöarbete, samt nuvarande rutiner om hälsokontroller för samtliga medarbetare inför nyanställning inom vård- eller vårdnära arbete, samt medicinska kontroller för medarbetare med vissa typer av arbete är integrerat med processen för det systematiska arbetsmiljöarbetet och bör beaktas som ett robust förebyggande stöd tillgängligt för våra chefer och medarbetare.
- Företagshälsovårdens anpassning av tjänster till Region Skånes rutiner inom det systematiska arbetsmiljöarbetet bör beaktas som en grundläggande struktur för det systematiska arbetsmiljöarbetet som i alla sina delar har ett förebyggande syfte att undanröja risker för ohälsa hos medarbetare.

11 Källor

Karolinska institutet, *Effekter av hälsoundersökningar via arbetsplatsen – Vad säger den vetenskapliga evidensen?* [download \(ki.se\)](#)

Institutet för stressmedicin, [Effekter av hälsoundersökningar - Institutet för stressmedicin \(vgregion.se\)](#)

MYNAK, [Upphandling och genomförande av evidensbaserade hälsoundersökningar – en vägledning för beställare \(mynak.se\)](#)

Skatteverket, *Rättslig vägledning Hälsoundersökningar – förmånsbeskattning och avdragsrätt* | [Rättslig vägledning](#) | Skatteverket

Vården.se, [Hälsokontroll - Allt om pris och metod - Vården.se \(varden.se\)](#)

Interna dokument Region Skåne:

- Systematiskt arbetsmiljöarbete [Systematiskt arbetsmiljöarbete - Region Skånes intranät \(skane.se\)](#)
- Hälsokontroller vid nyanställning [Hälsokontroll inför nyanställning inom vård eller vårdnära arbete - Region Skånes intranät \(skane.se\)](#)
- Vägledning hälsokontroll inför nyanställning inom vård eller vårdnära arbete
<http://dokumentportal.i.skane.se/Dokumentmappar/RS/kk/hr/RSHR/Anvisning%20V%c3%a4gledning%20h%c3%a4lsokontroll%20vid%20nyanst%c3%a4llning.pdf>
- Medicinska kontroller [Medicinska kontroller - Region Skånes intranät \(skane.se\)](#)
- Tjänsteutbud företagshälsovård [Mercell Commerce - Start \(opic.com\)](#)
- Analysplattform [People Analytics - Medarbetare - Fördjupningsbild | Ark - Qlik Sense \(skane.se\)](#)